

De ligging van het Karthuizerklooster van St. Maartens-Bosch was er op aan gewezen voor een deel te voorzien in de zielzorg onder de bewoners uit de omgeving. De parochiekerk van St. Maartens-Lierde gelegen aan de oostergrens op eenige minuten afstand van deze van Hemelverdeghe kon niet zonder veel moeite en inspanning worden bereikt door de geloovigen van het westerlijk deel der parochie. De zelfde toestand gold voor Maria-Lierde. Zoo was een niet te onderschatten getal geloovigen van beide parochies door plaatselijke omstandigheden toevertrouwd aan de zorg van de Karthuizers. De geloovigen beschouwden de kloosterkerk als hunne parochiekerk, bij zoover dat St. Maartens-Bosch kon doorgaan als een parochie in de parochie.

De toegang tot de kloosterkerk den geloovigen uit de omgeving toegestaan, dateert hoogst waarschijnlijk vanaf uit haar stichting in 1330. De abt van Doornik immers spreekt in zijn erkenningsbrief der stichting van 1 Mei 1330 over het inwilligen van het verlangen der geloovigen die vragen naar een grooter aantal kerken. De bisschop van Kamerijk schonk in 1330 de geloovigen het voorrecht waardoor ze op het kerkhof der karthuizers hun begraafplaats mochten kiezen. Hoogst aanneembaar is het dus dat reeds vanaf haar ontstaan de kerk van St. Maartens-Bosch doorging als een soort openbare bidplaats.

De nieuwe kloosterkerk in 1725 voltrokken was tot dat doel ingericht. In de benedenkerk tusschen het portaal en de stalles der kloosterlingen had men een plaats voorbehouden door een sport communiebank van het koor der paters afgescheiden; ruim twee honderd personen konden er plaats nemen. Dit voorbehouden gedeelte der kerk liep ieder Zon- en feestdag vol tweemaal in den voormiddag voor het mishooren en éénmaal in den namiddag voor de vespers. Meer dan eens gebeurde het dat een deel der geloovigen geen plaats meer vond. Dan opende de prior de deuren van het slot waar de meest vooraanstaande der parochie een gelezen Mis konden hooren, om de Kerk te bereiken moesten de mishoorders langs de oosterpoort dwars door den binnenkoer en neerhof gaan, zoodat de stille kloosterkoer soms veranderde in een openbare plaats.

Niemand vond daar graten in totdat in 1744 een nieuwe prior aanlandde. Prior Bruno Pede karthuizer uit een stuk, die den regel der orde tot in de puntjes wou zien nageleefd en onderhouden zag op die teesstand met leede oogen neer. Hij hield niet van die drukte der buitenwereld. Zijn eerste indruk in St. Maartens-Bosch opgedaan zal wel geweest zijn een einde te stellen aan dat kontakt met de leeken. Verandering en hervorming zou hij verwezenlijken naar gelang de gelegenheid zich zou voordoen. Aan de

geloovigen den toegang tot het slot ontzeggen was zijn eerste daad. De koster had op zekeren morgen een vrouw betrapt die in de duisternis met de mannen mis hoorde in het slot. 'S anderen daags deed de prior twee stevige deuren timmeren om voortaan den toegang voor iedereen te beletten. Den volgenden Zondagmorgen waren de bevoorrechte geloovigen niet weinig verwonderd over de verandering; Kritiek werd uitgeoefend maar de prior deed alsof hij van die kleine oppositie niets afwist.

De stilte en eenzaamheid, fundamente van 't karthuizers leven moesten onvermijdelijk van hun ongereptheid inboeten. als van den kant en van kloosterlingen en van buitenstaanders niet meer terughouding v voorgestaan werd. De prior maakte zijn kleine gemeenschap attent op dit feit en toonde hen de gevaren voor hun inwendig leven. Hoe overtuigd ook de woorden van den oversten klonken, de toestand bleef op hetzelfde peil. 't Gebeurde ook wel eens dat een of ander geloovige na de H. Mis een karthuiser naar zijn cel vergezelde zonder de minste toelating. Niets mocht in de priorij gebeuren of de buitenstanders waren het eerst ingelicht, en niets mocht in hun familie voorvallen of dit nieuwsje werd het eerst in de priorij rondgebazuind. Dit was de scherpste doorn in het oog van den prior. Berispāngen bleven niet uit hij dreigde zelfs met de radicale hervorming. Daar sloegen zijn onderdanen niet veel acht op, ze konden steunen op de eeuwenoude voorrechten van St. Maartens-Bo Bosch; ze kenden ook de droeve uitslagen van zijn voorzaten die met hun hervormingsschuitje in het riet waren gevaren. Maar prior Bruno Pede zou zich niet laten kortwieken. Voorgelicht door het heilzaam voorbeeld van zijn voorzaat prior de Bakker gaf hij den indruk de oogen te sluiten en de zaken te laten vloten zooals de stroom ze vloten liet, doch met des te meer koortsachtigen ijver werkte hij achter het tooneel waar hij zijn plan opbouwde om er eens met den klaar lichten dag mede naar voren te komen.

Zijn plan was gerijpt. Hij zou voortaan den toegang tot de kerk ontzeggen, maar in ruil daarvoor zou hij een mis laten opdragen den Zondag en op de feestdagen aan de poort waar de bewoners hun godsdienst-plichten voortaan zouden kunnen volbrengen. De prior voorzag de gevolgen van die totale verandering, daarom wou hij gerugsteund zijn door het hooger geestelijk gezag. Met dit vooropgezette doel reisde hij naar Mechelen waar hij den kardinaal aartsbisschop op de hoogte bracht van zijn plannen. Het antwoord van den kardinaal was niet het verwachte. Wel hoorde hij den ijver van den prior maar een woord van goedkeuring kwam niet uit zijn mond. Hij liet Bruno Pede heengaan met de eenvoudige opmerking dat de prior over het klooster beschikte, dat hij als kardinaal

niets in te zien had, aangezien St. Maartensbosch als exempt aangeschreven stond; dus kon hij de kerk sluiten of toegankelijk laten naar goeddunken. Van een kale reis thuigekomen waagde de prior nu op eigen houtje de zaak door te drijven. Hij liet aan de magistraten en de bevolking van St. Maartens-Lierde en Maria-Lierde Weten dat binnen kort op nog te bepalen datum de toegang tot de kerk zou ontzegd worden en dat voortaan mis kon gehoord worden aan de poort. Dit bericht ontketende onder de bevolking een vlaag spot en hoon want ze was in haar oude voorrecht gekrenkt. kwade geruchten deden de ronde en heel ernstige bedreigingen werden geslingerd naar het hoofd van den prior.

Het uitbreken van den oorlog tusschen Lodewijk XV van Frankrijk en Maria-Theresia van Oostenrijk ontlaadde de spanning. Nu de Fransche koning met zijn hoofdkwartier in St. Maartens-Bosch kwam logeeren had de prior ernstiger vraagstukken aan te pakken.

Na den wapenstilstand van 1748, nam Bruno Pede de tijdelijk neergelegde zaak terug in handen. Het hooger aangegeven bericht aan de magistraten werd hernieuwd wat weerom onthaald werd in een dreigende houding. de prior trok van zijn bericht geen letter in. Van matige zijde werd de opmerking gemaakt dat de prior behoefde redelijk te zijn voor de geloovigen van beide Lierden zoover van hun parochiekerk verwijderd. Deze pijn miste zijn doel. De prior gaf hun als eenig antwoord dat ze hun moeilijkheden en grieven hoefden in handen te geven van den artsbisschop van Mechelen. De bevolking zag geen uitkomst; een troef had ze nog in handen waarvoor de prior zou terugdeinzen: indien hij niet te overtuigen was zouden betrokken personen voetstappen doen naar den Raad Van Vlaanderen. Hier hadden ze den prior bij den gevoelige kant hij wilde immers kost wat kost de steun genieten van hooger hand. Op tweede November 1749. Bracht hij den algemeenen overste der orde op de hoogte van zijn moeilijkheden met de rake opmerking dat St. Maartens-Bosch volledig onafhankelijk was en in geen geval hulp behoefde te leenen aan de Diocesane geestelijkheid. In het antwoord keurde de overste de methode van den prior goed over gansch de lijn.

De schrik voor den Raad Van Vlaanderen spoorde hem aan de afgesprongen besprekingen met den kardinaal te hervatten; wat gebeurde schriftelijk met als tusschen persoon Holvoet secretaris van den kardinaal. Die vrees was niet ongegrond; de prior wist heel goed dat de raad de aanklagers in 't gelijk kon stellen, zoo zou er kleintjes en ontwapend van tusschen komen. Die ramp kon afgewend door de tusschenkomst van den artsbisschop. De Brief van secretaris Holvoet werd in klaar licht over de

parochietoestanden van beide Lierden. De uitgestrektheid en aangroeiende bevolking hadden sinds het ontpoppen van het konflikt de mogelijkheid een coadjutor op beide parochien te benoemen ter sprake gebracht. Perleau Thomas landdeken van Geeraardsbergen en pastoor in opbrakel met wien de prior binst het geschil onderhandelde had het eerst daarover geroerd. De prior wou zijn goeden wil betoonen de toegang tot de kerk zou open blijven tot wanneer op beide parochien een coadjutor zou benoemd zijn. Secretaris Holvoet antwoordde hem op 18 December 1749. De kardinaal stond toe een mis te lezen aan de poort op voorwaarde dat er ook onderrichting gegeven werd. De besprekingen om een coadjutor te benoemen op St. Maartens-Lietde waren aan gang, deaartspriester van het distrikt had de zaak in handen.

Het plan van Bruno Pede was gelukt. Mechelen schonk zijn goedkeuring, de schrik voor de Raad van Vlaanderen was zelfs geen drommbeeld meer. Het dossier der priorij verhaalt ons niet de verdere houding der bevolking. Waarschijnlijk waren onze brave ouders tevreden met met de belofte een coadjutor te hebben en werd het geschil in den minne opgelost en in den vergetelhoek opgeborgen.

Valère Gaublomme.

~~~~~